

competence as a science about the methods of graphic representation of information. It should be noted that high-quality professional training of a specialist is impossible without a specific training model, which clearly allows us to present its structure, content and specificity. Analysis of professional education in Ukraine and European countries suggests that graphic training is one of the basic components of training future specialists in computer technology.

Keywords: *computer technologies, competencies, quality of education, graphic competence, graphic tools, systems approach, technological approach, future specialist, professional education.*

УДК 387.01

Гладун Т. С.

ОСНОВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті вказується, що в основу екологічної освіти покладені принципи гуманізму, науковості, неперервності, наскрізності та систематичності. Екологічна освіта спрямовується на поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права.

Ключові слова: *екологічна освіта, екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика, екологічна культура.*

У найважливіших міжнародних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства велика увага приділяється екологічній культурі і свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію у світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту.

Екологічна освіта необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Екологічне виховання та інформування населення, підготовка висококваліфікованих фахівців названі у програмних документах найвизначнішого міжнародного форуму в Ріо-де-Жанейро, присвяченого навколишньому середовищу і сталому розвитку, одним із найважливіших і необхідних засобів здійснення переходу до гармонійного розвитку всіх країн світу. Це положення підкреслюється і в останніх міжнародних документах (міжнародний звіт "Ріо+5", Керівництво з підготовки національних доповідей про виконання країнами "Порядку денного на 21 сторіччя" тощо).

Концепція екологічної освіти України як елемент концепції гармонійного розвитку держави набуває сьогодні ваги актуального і важливого державного документа.

Основною метою екологічної освіти є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого боку, виконує інтегративну роль у всій системі освіти. Ця мета досягається поетапно шляхом вирішення освітніх і виховних завдань та вдосконалення практичної діяльності.

Найголовнішими завданнями екологічної освіти мають бути:

1. **Формування екологічної культури** всіх верств населення, що передбачає:

– виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави й світу, усвідомлення їх важливості, актуальності й універсальності (зв'язку локальних із регіональними і глобальними);

– відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, виховання любові до рідної природи;

– формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну, яка базується на розумінні єдності всього живого й неживого у складно-організованій глобальній системі гармонійного співіснування й розвитку;

– формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи;

– розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях, вміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей та колективів;

– розвиток умінь приймати відповідальні розв'язання щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки; виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження.

2. **Підготовка фахівців-екологів** для різних галузей народного господарства, в тому числі:

– для освітньої галузі - вчителів, викладачів;

– для державних органів управління в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, а також громадських екологічних організацій.

3. **Удосконалення, узгодження і стандартизація термінології в галузі екологічних знань.**

В основу екологічної освіти покладені принципи гуманізму, науковості, неперервності, наскрізності та систематичності.

Екологічна освіта спрямовується на поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра

й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права.

Екологічна освіта – це сукупність наступних компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура.

Кожному компоненту відповідає певний рівень (ступінь) екологічної зрілості: від елементарних екологічних знань, уявлень дошкільного рівня до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації на вищих рівнях. Умовно можна виділити наступні узагальнені рівні екологічної зрілості: початковий (інформативно-підготовчий), основний (базово-світоглядний), вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий).

Підготовка громадян із високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи, повинна стати одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

Екологічна освіта як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури як складової системи національного і громадянського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту.

Вирішення цих питань має забезпечити формування цілісного екологічного знання й мислення, необхідних для прийняття екологічно-обґрунтованих народногосподарських рішень на рівні підприємств, галузей, регіонів, країни загалом.

Реформування екологічної освіти та виховання має здійснюватися з обов'язковим урахуванням екологічних законів, закономірностей, наукових принципів, що діють комплексно в біологічній, технологічній, економічній, соціальній і військовій сферах.

Глибоким опануванням екологічними знаннями, формуванням екологічного мислення, свідомості і культури мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності. Збалансований, екологічно безпечний (гармонійний) розвиток повинен бути базисною, вихідною ідеєю, методологічною основою екологічної освіти згідно з міжнародними вимогами.

Головними складовими системи екологічної освіти та виховання мають бути її формальна й неформальна частини, форми й методи яких різні, а мета одна: різнобічна підготовка громадян, здатних визначати, розуміти й оптимально вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми регіонів проживання на основі наукових знань процесів розвитку біосфери,

здорового глузду, загальнолюдських досвіду й цінностей.

Базою для здійснення заходів по вирішенню цієї важливої і складної державної проблеми повинна стати Концепція екологічної освіти в Україні.

Концепція складена з урахуванням сучасного стану і перспектив розвитку суспільного знання, спрямована на перебудову змісту освіти й виховання відповідно до вимог часу та основних положень Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті.

Разом із тим визначено основні принципи і провідні напрями просвітництва в галузі охорони навколишнього середовища.

Екологічна освіта повинна:

1) розглядати навколишнє середовище в усій його повноті – природне і створене людиною, технологічне і соціально-екологічне, політичне, культурно-історичне, моральне, естетичне;

2) бути постійним процесом, тобто починатися в дошкільному віці і тривати на всіх стадіях формальної і неформальної освіти;

3) бути міждисциплінарною за своєю суттю, включати спеціальний зміст у кожний навчальний предмет, створюючи можливість формування цілісної збалансованої перспективи;

4) вивчати головні проблеми навколишнього середовища з урахуванням місцевих, національних, регіональних і міжнародних точок зору, щоб здобути знання про умови навколишнього середовища в інших географічних регіонах;

5) зосередитися на поточних і можливих ситуаціях навколишнього середовища, одночасно беручи до уваги історичну перспективу;

6) роз'яснювати значення та необхідність місцевого, національного і міжнародного співробітництва у розв'язанні проблем довкілля і запобіганні їм;

7) докладно висвітлювати різні аспекти навколишнього середовища у процесі соціально-економічного планування і розвитку;

8) дати можливість населенню застосовувати свої знання і досвід у плануванні, прийнятті рішень і визначенні їх наслідків;

9) відносити аспекти чутливості щодо навколишнього середовища і знання його, навчати навичок вирішення проблем і роз'яснювати цінності будь-якій віковій групі, але надавати особливого значення поглибленню розуміння чутливості щодо навколишнього середовища учнями в ранньому віці і найбільш наближено до місця навчання;

10) допомагати учням визначати ознаки виникнення проблем навколишнього середовища, а також вивчати окремі реальні його проблеми;

11) надавати особливого значення труднощам розв'язання проблем навколишнього середовища і в цьому зв'язку – розвитку критичного мислення і набуття навичок розв'язання проблем, що з'являються;

12) використовувати різноманітність навколишнього середовища, що вивчається, і широкий набір методичних прийомів для навчання, засвоєння

знань про дозвілля, почерпнутих з нього, приділяючи незалежну увагу практичній діяльності і вивченню досвіду з перших рук.

На основі провідних принципів **екологічної освіти** визначено її **цілі**. Вони полягають передусім, у тому, щоб дати можливість людині зрозуміти складний характер навколишнього середовища, яке є результатом взаємодії її біологічних, фізичних, соціальних, економічних і культурних чинників, сприяти усвідомленню важливості навколишнього середовища для економічного, соціального і культурного розвитку людей.

Ознайомлення з питаннями навколишнього середовища здійснюється в межах формальної і неформальної освіти. Формальна охоплює вихованців дошкільних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл усіх типів, студентів середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також слухачів різних курсів підвищення кваліфікації, спеціалістів. Неформальна освіта охоплює молодь і дорослих з усіх верств населення, які здобувають природоохоронні відомості індивідуально або колективно з джерел масової інформації чи у процесі здійснення разових заходів. Екологічний аспект має органічно включатись у процес освіти всіх вікових категорій, що відповідає концепції “неперервної освіти.”

Розроблено та обґрунтовано специфічні принципи екологічної освіти: єдності пізнання, переживання, дії, принцип прогностичності; взаємозв'язку глобального, національного і локального рівнів екологічних проблем; міждисциплінарності; цілеспрямованості спілкування з навколишнім середовищем.

Ретельний аналіз існуючих зарубіжних і вітчизняних концепцій та концептуальних підходів до розвитку екологічної освіти показав, що найсоліднішими є ті проекти концепцій українських учених, які розроблені глибше, докладніше, серйозніше обґрунтовані й адаптовані до наших специфічних умов життя, особливо сьогоднішніх надзвичайно складних умов перехідного періоду формування ринкових відносин і демократизації суспільства.

Серед українських концептуальних розробок серйозністю підходів, обґрунтованістю і детальністю викладення вирізняються: “Філософія екологічної освіти” (М. Дробноход. Київ, 1996), “Екологія як навчальна дисципліна: проблеми методології та змісту” (М. Дробноход, Ф. Вольвач. Київ, 1997), “Феномен екології в освітянському процесі” (М. Кисельов. Київ, 1997) і “Проект концепції розвитку екологічної освіти та виховання в Україні” (колектив авторів із 15 осіб, у тому числі 8 професорів-природничників із 8-ми провідних ВНЗ різних регіонів України. Київ, 1999).

Протягом останніх років остання розробка доповнювалась, коригувалась, не раз обговорювалась на різних освітянських конференціях та семінарах. На відміну від інших концепцій екологічної освіти, остання є найбільш докладною, аргументованою й адаптованою до сучасних соціально-економічних умов України; вона також ілюстрована схемою

організації екологічної освіти в Україні, схемою структуризації сучасних напрямків екології, обговорених і погоджених з керівниками кафедр екологічного спрямування Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Національного технічного університету “КПІ імені Ігоря Сікорського”, Одеського державного університету тощо.

У перспективі передбачається екологізація всіх навчальних предметів. Сьогодні, як стверджують фахівці, основне навантаження з екологічної освіти поки що лягає на біологію, географію, природознавство, хімію, та й то як додаток до спеціальних дисциплін. Крім того, екологічні знання подаються відособлено від інших, недостатньо використовуються міжпредметні зв'язки. Такою самою є ситуація і в школі, і у вузах. Це насторожує. Екологічну освіту слід включити у процес викладання всіх дисциплін. Курс “Охорона природи” не має бути додатком до дисциплін. Потрібна інтеграція всіх навчальних предметів. У кожному з них закладено свій екологічний потенціал. Виявити його і змусити працювати – завдання викладачів усіх дисциплін. “Усеприсутність екологічних аспектів практично в усіх дисциплінах, що викладаються в школі і вузі, – зазначає М. Кисельов, – хоча дещо й утруднює “дидактичну орієнтацію” на екологічну освіту, зате є доброю передумовою для об'єднання раніше розрізнених зусиль педагогів-предметників з метою ефективнішого формування цілісного матеріалістичного світогляду та екологічної культури вихованців”.

Ситуація потроху виправляється. Але поки що екологічна освіта в Україні ще не стала пріоритетною. Першочерговими завданнями для дослідження цього мають бути: затвердження концепції безперервної екологічної освіти; прийняття Закону про екологічну освіту; доопрацювання і затвердження стандартів у галузі екологічної освіти; визначення потреб усіх галузей народного господарства в певній кількості і фахівців-екологів; затвердження в державному класифікаторі професій робітників і посад службовців таких нових професій, як технік-еколог, інженер-еколог, еколог-радник широкого профілю, інженер-урбоеколог, геоєколог, радіоеколог, агроєколог, техноєколог та ін.; широке впровадження нових дистанційних форм екологічного навчання, у тому числі за допомогою електронної пошти та інших сервісних послуг Інтернету, а також більш широка комп'ютеризація навчальних процесів у аудиторіях; активний розвиток неформальної екологічної освіти із залученням провідних учених-екологів (створення відповідних екологічних теле- і радіопрограм, циклів лекцій, публікацій, виставок), а також служителів церкви, митців, літераторів; підготовка і видання типових програм з екологічних дисциплін, особливо з прикладної екології, посібників і підручників з екології для шкіл і вузів; створення на всіх рівнях освіти сучасних екологічних лабораторій; створення обласних або регіональних курсів перепідготовки вчителів-екологів; розвиток регіональних і державних екологічних програм із обов'язковим

передбаченням питань екологічної освіти і виховання; створення у провідних ВНЗ України регіональних базових і опорних екологічних кафедр (Львів, Харків, Дніпропетровськ, Київ та ін.). Окрім того, архіважливими є:

- 1) удосконалення законодавчих основ екологічної освіти населення;
- 2) розробка науково-обґрунтованої державної стратегії розвитку екологічної освіти населення і програми її реалізації;
- 3) вжиття організаційних заходів, спрямованих на створення ефективної інфраструктури екологічної освіти і виховання;
- 4) відпрацювання механізмів взаємодії і координації діяльності всіх учасників створення системи неперервної екологічної освіти;
- 5) інформаційне забезпечення системи суцільної екологічної освіти населення;
- 6) державна і громадська підтримка екологічної освіти і поширення екологічної інформації;
- 7) створення Координаційної міжгалузевої ради з екологічної освіти;
- 8) міжнародне співробітництво в галузі екологічної освіти.

Екологічна освіта є актуальною, соціальною, економічною та психолого-педагогічною проблемою, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, оволодіння навичками етичної поведінки в природі. Такої мети можна досягнути лише спільними зусиллями окремих громадян, державних установ та громадських організацій.

Використана література:

1. *Акопян В.* Екологічна парадигма як унормоване знання про ставлення людини до довкілля // Вища освіта України. – 2010. – № 3. – С. 70-75.
2. *Білявський Г. О., Тимошенко Н. І.* Перспективи й проблеми розвитку освіти для еколого-збалансованого розвитку України // Нові технології навчання. – Київ : НМЦВО, 2004. – Вип. 39. – С. 176-183.
3. *Буяльська Н. П., Цибуля С. Д., Костенко І. А.* Екологізація освіти – основа сталого розвитку // Екологічний вісник. – 2012. – № 2. – С. 12-13.
4. *Меремінський А. Й., Меремінський М. А.* Основи екології (соціоекологічний аспект): посіб. для студ. вищ. навч. закладів / М-во освіти і науки України. РІС КІСУ. – Рівне, 2001. – 225 с.

References:

1. *Akopian V.* Ekologichna paradyhma yak unormovane znannia pro stavlennia liudyny do dovkillia // Vyscha osvita Ukrainy. – 2010. – № 3. – S. 70-75.
2. *Bilivskiy H. O., Tymoshenko N. I.* Perspektyvy y problemy rozvytku osvity dlia ekoloho-zbalansovanoho rozvytku Ukrainy // Novi tekhnolohii navchannia. – Kyiv : NMTsVO, 2004. – Vyp. 39. – S. 176-183.
3. *Buialska N. P., Tsybulia S. D., Kostenko I. A.* Ekologhizatsiia osvity – osnova staloho rozvytku // Ekologhichnyi visnyk. – 2012. – № 2. – S. 12-13.
4. *Mereminskyi A. Y., Mereminskyi M. A.* Osnovy ekolohii (sotsioekologhichnyi aspekt): posib. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv / M-vo osvity i nauky Ukrainy. RIS KISU. – Rivne, 2001. – 225 s.

Гладун Т. С. Основные цели и задания экологического образования.

В статье указывается, что в основу экологического образования положенные принципы гуманизма, научности, непрерывности и систематичности. Экологическое образование

направляется на сочетание рационального и эмоционального во взаимоотношениях человека с природой на базе принципов добра и красоты, ума и сознания, патриотизма и универсализма, научных знаний и соблюдения экологического права.

Ключевые слова: экологическое образование. экологические знания. экологическое мышление, экологическое мировоззрение, экологическая этика, экологическая культура.

GLADUN T. S. Primary purposes and tasks of ecological education.

In the article specified, that in basis of ecological education the fixed principles of humanism, scientific character, continuity, to systematic character. Ecological education heads for combination rational and emotional in the mutual relations of man with nature on the base of principles of good and beauty, mind and consciousness, patriotism and universts, scientific knowledge and observance of ecolaw.

Keywords: ecological education. ecological knowledge. ecological thought, ecological world view, ecological ethics, ecological culture.

УДК 378.046.4

Дяченко Н. О.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДОГО ВИКЛАДАЧА

У статті автор зазначає важливість складання молодими викладачами індивідуального плану професійного розвитку на початку професійної діяльності. Визначено, що для ефективного включення молодого викладача у процес виконання професійних обов'язків – є необхідність підтримки зі сторони наставника у складанні та корегуванні плану професійного розвитку. Окреслено основні етапи та пункти, що мають бути включені у план професійного розвитку.

Ключові слова: професійний розвиток, молоді викладачі, індивідуальний план професійного розвитку, види підтримки молодих викладачів.

Професійний розвиток молодих викладачів це невід'ємна частина їх професійної діяльності, що потребує підтримки зі сторони факультету. Існують різні види підтримки молодих викладачів, наприклад надання можливостей щодо отримання певного кваліфікаційного рівня; навчання у дистанційному режимі; участі у навчальних семінарах, тренінгах, що пропонуються на рівні факультету або університету, участі у конференціях за межами закладу вищої освіти та онлайн вебінарах; наставництва або коучінгу.

Комплексна підтримка, що надається молодим викладачам на початку їх трудової діяльності, включає призначення наставника. Після декількох індивідуальних консультацій з наставником, молодий викладач має скласти індивідуальний план, однією з складових якого є зазначення молодим викладачем інформації, щодо участі у заходах, присвячених власному